

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МЕДИКО-ПРИРОДНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра загальної підготовки

ЗАТВЕРДЖУЮ

заступник ректора
з навчальної роботи

Світлана ГІЛІНА

2025 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ**

Ступінь вищої освіти «бакалавр»

Галузь знань: С «Соціальні науки, журналістика та інформація»

Спеціальність: С4 «Психологія»

Освітня програма «Психологія»

Робоча програма навчальної дисципліни «Історія та культура України»
для здобувачів рівня вищої освіти, освітньо-професійного ступеня «бакалавр»

За спеціальністю С4 «Психологія»

За спеціальністю С4 «Психологія»

Розробник: Віра ЯРОШЕНКО, к.політ.н, доцент

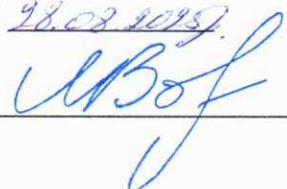
Робочу програму затверджено на засіданні кафедри загальної підготовки

Протокол № 1 від 25.01.2023р.

Завідувач кафедри загальної підготовки Віра ЯРОШЕНКО

Робочу програму погоджено Вченою радою університету

Протокол № 1 від 28.02.2023р.

Голова Вченої ради Михайло ВОЛКОВ

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань С «Соціальні науки , журналістика та інформація»	Цикл загальної підготовки	
Мова викладання – Українська мова	Спеціальність(С4 «Психологія»	Рік підготовки:	
		1	
Семестр			
1			
Загальна кількість годин - 150		Лекції	
Тижневих годин для: ОФН – 4 год.	Освітньо-кваліфікаційний рівень: перший (бакалаврський) рівень	38 год.	
		Практичні, семінарські	
		34 год.	
		Самостійна робота	
		78 год.	
		Індивідуальні завдання:	
		Вид контролю: Іспит	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:
 для очної форми навчання – 150 год.: 72 год. – аудиторні заняття, 78 год. – самостійна робота (50% до 50%).

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни полягає у формуванні історичної свідомості молоді, в якій поєднуються знання, погляди, уявлення про суспільний розвиток, усвідомлення нею нерозривного зв'язку між минулим і сучасністю, традиціями і досвідом різних поколінь українців, вихованням громадського патріотизму, відповідальності за долю своєї Батьківщини, спонукання до активної праці в розбудові і зміцненні держави Україна. Також спрямована на реалізацію сучасної концепції освіти студентів вищих навчальних закладів України, основою якої є ґрунтовна історико-філософська підготовка у поєднанні з орієнтацією на світоглядно – філософські проблеми сьогодення, ознайомлення з історією та сучасним станом української культури, як інтегральної культурологічної дисципліни, досягти якої можливо з огляду на те, що складові частини курсу органічно поєднують в собі як історичні аспекти української культури, так і окремі її специфічні галузі та напрямки, зокрема, мистецтво, науку, освіту, релігію, тощо.

Завдання дисципліни полягає в тому, щоб допомогти студентам зрозуміти сучасність за допомогою аналізу минулого, оволодіти основами методики історичного дослідження, зокрема ретроспективного, порівняльного, діалектичного методу, історичної хронології.

Під час вивчення дисципліни «Історія та культура України» у здобувачів вищої освіти мають сформуватися наступні компетентності:

Загальні:

ЗК 10. Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 11. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

В результаті вивчення дисципліни студенти повинні досягнути таких програмних результатів навчання:

ПРН 2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань для розуміння спеціальних розділів психології з метою майбутньої спеціалізації та освоєння міждисциплінарного зв'язку.

ПРН 8. Презентувати результати власних досліджень усно та письмово.

ПРН 10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, відстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до особливостей співрозмовника в умовах міжособистісної взаємодії.

ПРН 13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб відповідно до віку.

ПРН 17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться: 150 год. / 5 кред. ECTS

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Давня історія України.

Тема 1. Вступ до історії України. Давня історія України.

Періодизація, історіографія та джерела історії України. Розселення первісних людей на території України. Розселення первісних людей на території України. Їх заняття і побут. Трипільська культура. Кіммерійці, скифи, сармати. Грецькі колонії Північного Причорномор'я. Походження і розселення східних слов'ян.

Поняття культури та її зміст. Світова та українська культурологічна думка. Сутність української культури в контексті основних культурологічних парадигм. Поняття національного типу культури та його особливості в Україні. Специфічні риси української ментальності. Становлення української культури як продукту людської спільноти. Складові української культури. Українське мистецтво як квінтесенція художньої культури. Види українського мистецтва. Предмет та завдання навчальної дисципліни

Тема 2. Київська Русь.

Правління Олега, Ігоря, Ольги, Святослава. Територіальне зростання Київської Русі за правління Володимира Святославовича. Внутрішня і зовнішня політика Ярослава Мудрого. Київська держава за Ярославовичів. Володимир Мономах і Мстислав Володимирович. Політичний устрій та соціально-економічний розвиток Київської Русі.

Первісна (архаїчна) культура та її головні риси. Архаїчні культури на теренах України: особливості трипільської та інших археологічних культур. Культурний процес кіммерійського, скіфського і сарматського періодів. Зарубинецька і черняхівська культура та їх місце в культурному надбанні слов'ян. Венеди, анти і склавини, їх пам'ятки та матеріальна культура. Духовна культура давніх слов'ян. Міфологічний характер первісного мислення та освоєння світу. Міфологічні уявлення слов'ян. Феномен античного типу культури. Характерні риси еллінської та давньоримської культур. Політичні та правові традиції. Антична наука, освіта, філософія та мистецтво. Античність і українська культура: скіфсько-античнівзаємовпливи. Торгові й культурні зв'язки з античними містами-державами Північного 10 Причорномор'я. Вплив античної культури на становлення вітчизняної та світової культури.

Тема 3. Розпад Київської Русі. Галицько-Волинська держава

Поняття та періодизація середньовічного типу культури на теренах Західної та Східної Європи. Християнський характер культури середньовіччя. Головні ознаки культури цієї доби. Романський та готичний стилі в архітектурі та образотворчому мистецтві. Розпад Київської Русі. Галицько-Волинська держава.

Місце та значення середньовіччя в розвитку світової культури. Культура Київської Русі у IX – XIII ст. Етнокультурні риси українського

середньовіччя. Християнсько - язичницький синкретизм як його світоглядна основа. Особливості релігійного життя. Початок писемності, освіти і наукових знань. Архітектурні пам'ятки. Монументальний живопис, станкові твори та мініатюри. Народна культура Київської Русі. Українська культура під гнітом татаро-монгольської навали. Давньоруська культурна спадщина у східноєвропейському ареалі культурних традицій.

Причини політичної роздробленості Київської Русі. Політичний і соціально-економічний розвиток князівств на території сучасної України. Утворення Галицько-Волинського князівства. Внутрішня і зовнішня політика Данила Галицького. Вторгнення хана Батия на землі південно-західної Русі. Наступники Данила Романовича. Історичне значення Галицько-Волинської держави.

Модуль 2. Середньовічна історія України. Історія української культури другої половини XIV століття – першої половини XVII століття.

Тема 4. Україна в складі Литви, Польщі та інших держав.

Ренесанс в європейській культурі: загальна характеристика, ідейні та естетичні засади. Гуманістичний характер ренесансної культури. Творчі здобутки італійського Ренесансу, його видатні представники. Специфіка Північного Відродження. Історична обумовленість та сутність Реформації. Спадкоємність культури Київської Русі та творче осмислення нових цінностей західноєвропейського Ренесансу в українській культурі. Особливості культурної еволюції України у складі Великого князівства Литовського. Правовий та мовний статус. Писемність, література. Україна у складі Речі Посполитої. Доба українського Передвідродження. Утвердження гуманістичних ідей в умовах релігійного протистояння. Поширення просвітництва та відродження ідеалів ранньохристиянської культури. Братський рух та його культурні здобутки: повернення до візантійської спадщини, підтримка шкільництва, розвитку української філології, книгописання та книгодрукування. Києво-Могилянська колегія 11 (академія). Нові явища в галузі церковної культури: перекладна та полемічна література, греко-православне богослужіння. Місце Ренесансу в світовій та вітчизняній культурі.

Тема 5. Українська національна революція середини XVII ст. Руїна.

Причини, характер, рушійні сили української національної революції. Початок національно-визвольної боротьби українського народу під проводом Богдана Хмельницького, її основні етапи.

Утворення української козацької держави, її внутрішня і зовнішня політика. Переяславська рада. Березневі статті 1654 р. Становище в Україні після смерті Богдана Хмельницького.

Боротьба за возз'єднання української держави в 60-х-80-х р.р XVII ст.

Українське бароко Раціоналізм як світоглядне підґрунтя культури Нового часу. Культурні наслідки соціально-економічних і політичних перетворень. Типологічні риси культури Нового часу. Наукоцентризм та народження дослідно-експериментальної науки. Здобутки мистецтва епохи Модерну. Реформація церкви та освіти в Україні, розвиток науки. Розвиток і поширення друкарської

справи. Українська барокова література. Українське бароко в архітектурі, образотворчому мистецтві, граверстві. Передумови формування українського театру.

Музичне мистецтво України другої половини XVII – XVIII ст. Вплив української культури на розвиток культурних процесів Росії. Козацтво та його роль у формуванні національної самовизначеності української культури. Становлення культури Слобожанщини у XVII – XIX ст. Ренесансні тенденції в розвитку міської культури. Шкільний та ярмарковий театр. Вертеп. Жанри побутового музикування. Відродження храмового та цивільного будівництва. Кам'яна і дерев'яна архітектура. Стильові ознаки оборонних споруд. Монументальне та станкове малярство. Становлення світського живопису, портрет. Жанрове оновлення усної народної творчості. Декоративно-ужиткове мистецтво.

Модуль 3. Нова історія України.

Тема 6. Наступ російського царизму на українську державність у XVIII ст.

Гетьманування Івана Мазепи. Україна і Північна війна. Антиукраїнська політика російського царизму.

Гетьман Іван Скоропадський. Перша малоросійська колегія. Пилип Орлик та його Конституція. Спроба відновлення автономних прав України за гетьманування Данила Апостола.

Гетьман Кирило Розумовський. Остаточна ліквідація царизмом автономії України. Народні рухи в Україні. Приєднання Північного Причорномор'я, Приазов'я, Правобережної України до Росії. Західноукраїнські землі під владою Австрії.

Тема 7. Українські землі в складі Російської та Австро-Угорської імперій(XIX - початок XX ст.).

Політичне і соціально-економічне становище українських земель у складі Російської імперії в першій половині XIX ст..Суспільно - політичний рух. Декабристи. Діяльність Кирило-Мефодіївського товариства.

Політичне та соціально-економічне становище західноукраїнських земель. Діяльність “Руської трійці”. Революція 1848-1849 р.р. на західноукраїнських землях.

Реформи 60-х-70-х р.р. XIX ст. на Наддніпрянській Україні. Соціально-економічний розвиток українських земель у складі Російської імперії (60-90-ті р.р. XIX ст.).

Громадівський рух. Діяльність Братства тарасівців. Соціально-економічний розвиток західноукраїнських земель у другій половині XIX- на початку XX ст.

Суспільно- політичний рух. Особливості соціально - економічного розвитку Наддніпрянської України на початку XX ст. Виникнення політичних партій, їх програми і тактика. Україна в революції 1905- 1907 р.р. Українські землі в Першій Світовій війні.

Модуль 4. Новітня історія. Національне культурне відродження України XIX – на початку XX століття

Тема 8. Українська революція 1917-1921 р.р.

Утворення Центральної Ради та її діяльність. Боротьба за владу в Україні у жовтні-грудні 1917 р. Проголошення УРСР. Перша війна радянської Росії проти УРСР. XIV універсал Центральної Ради. Гетьманат Павла Скоропадського. Внутрішня і зовнішня політика Директорії. Проголошення ЗУНР. Злука УНР і ЗУНР. Встановлення радянської влади в Україні. Соціально - економічна політика УСРР. Соціально-політичні ідеали Просвітництва. Просвітницький ідеал людини та суспільства. Українське Відродження як відбуття ідей Просвітництва. Особливості українського національного Відродження та його соціальна база. Скасування гетьманщини. Формування української національної свідомості. Народно-побутова культура та її роль у збереженні національнокультурних традицій. Формування української інтелігенції та громадськопросвітницька діяльність українських товариств. 12 Становлення нової української літератури, драматургії та поезії. Формування національної композиторської школи. Художня освіта. Діяльність мистецьких об'єднань. Український музично-драматичний театр. Наукове відродження пам'ятників української давнини. "Українська ідея" як культурна парадигма. Етнографічні елементи в образотворчому мистецтві. Національно-регіональна своєрідність української культури та форм опосередкування "іншомовних" культурних впливів на Лівобережній та Правобережній Україні.

Тема 9. Україна в міжвоєнний період (20-30-ті р.р. XX ст.)

Політичне і соціально-економічне становище. Україна на початку 20-х р.р. Перехід до нової економічної політики. Утворення СРСР і обмеження суверенітету УСРР. Індустріалізація в Україні. Колективізація сільського господарства. Голодомор 1932-1933 р.р. Політичні репресії в Україні. Політичне і соціально-економічне становище західноукраїнських земель.

Сутність національно-культурного відродження та його періодизація.

Розвиток освіти та науки. Культурно-просвітницька діяльність громад,

«Просвіти», наукових товариств. Особливості українського літературного процесу, театральна та музична культура, формування національного стилю в архітектурі та образотворчому мистецтві.

Українська культура доби революцій та Першої світової війни.

Активізація культурно-національного руху національних меншин України.

Тема 10. Друга світова війна та Україна.

Початок другої світової війни. Вхідноукраїнських земель до складу СРСР. Початок радянсько-німецької війни. Оборонні бої на території України. Спроба проголошення у Львові Української самостійної держави. Нацистський окупаційний режим в Україні. Боротьба радянських партизан та підпільників. Створення та діяльність УПА. Вигнання нацистських окупантів з території України. Наслідки війни для України.

Тема 11. Соціально-економічні та політичні процеси в Україні (друга половина 40-х-80-ті р.р. XX ст.).

Відбудова народного господарства УРСР. Голод 1946-1947 р.р. Завершення радянзації західноукраїнських земель. Україна в умовах десталінізації. Соціально - економічний розвиток України в 60-х-80-х р.р. Наростання кризових явищ. Суспільно-політичне життя. Рух дисидентів. Україна в період перебудови.

Модуль 5. Українська культура на зламі XX – XXI століття

Тема 12. Україна незалежна

Проблема типової єдності європейської культури. Наука у системі культури XIX – XX ст. Художня культура XIX – XX ст.: романтизм, реалізм, імпресіонізм та ін. "Криза мистецтва" на рубежі XIX – XX ст.: модернізм. Різноманітність та складність культурних явищ у XX ст. Особливості розвитку української культури на початку XX ст. Освітній, науковий і технічний рівень в Україні початку новітньої доби. Неоромантична гуманістична концепція особистості в українській літературі. Питання про національну ідею. Творчі здобутки корифеїв українського театру. Розвиток музичної культури. Модернізм в архітектурі, скульптурі та малярстві. Особливості українського модерну 1900 – 1910 рр. Українське мистецтво у роки визвольних змагань. Радянський період розвитку культури України. Українське національно-культурне відродження 20-х років. Національна культура в умовах панування радянської ідеології 30 – 50-х років. Соцреалізм як тип тоталітарної культури. Культура України під час кризи радянської системи (60 – 80-ті роки). Релігія і церква в Україні.

Проблеми світової культури кінця XIX – початку XX ст. Модернізм як система художніх цінностей.

Національно-культурний рух в Україні кінця XIX – початку XX ст.

Особливості українського модерну. Радянський період розвитку культури України. Соцреалізм як тип тоталітарної культури. Культура України під час кризи радянської системи.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви кредитів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	П/сем	лаб	інд	с.р.		л	П/сем	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Давня історія України												
Тема 1. Вступ до історії України. Давня історія України.	6	2	2			2						
Тема 2. Київська Русь.	12	4	4			4						

Тема 3. Розпад Київської Русі. Галицько-Волинська держава	12	4	4			4						
Разом за модулем 1	30	10	10			10						
Модуль 2. Середньовічна історія України. Історія української культури другої половини XIV ст. – першої половини XVII ст.												
Тема 4. Україна в складі Литви, Польщі та інших держав.	14	4	4			6						
Тема 5. Українська національна революція середини XVII ст. Руїна.	16	4	4			8						
Разом за модулем 2	30	8	8			14						
Модуль 3. Нова історія України.												
Тема 6. Наступ російського царизму на українську державність у XVIII ст.	12	2	2			8						
Тема 7. Українські землі в складі Російської та Австро-Угорської імперій (XIX - початок XX ст.).	18	4	4			10						
Разом за модулем 3	30	6	6			18						
Модуль 4. Новітня історія. Національне культурне відродження України у XIX – на початку XX ст.												
Тема 8. Українська революція 1917-1921 р.р.	8	4				4						
Тема 9. Україна в міжвоєнний період (20-30-ті р.р. XX ст.)	6		2			4						
Тема 10. Друга світова війна та Україна.	8	4	2			2						
Тема 11. Соціально-економічні та політичні процеси в Україні (друга половина 40-х-80-ті р.р. XX ст.).	8	2	2			4						

Разом за модулем 4	30	10	6			14						
Модуль 5. Українська культура на зламі XX – XXI століття												
Тема 12. Україна незалежна.	30	4	4			22						
Разом за модулем 5	30	4	4			22						
Разом	150	38	34			78						

Семінарські заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Вступ до історії України. Давня історія України.	2
2.	Тема 2. Київська Русь.	4
3.	Тема 3. Розпад Київської Русі. Галицько-Волинська держава	4
4.	Тема 4. Україна в складі Литви, Польщі та інших держав.	4
5.	Тема 5. Українська національна революція середини XVII ст. Руїна.	4
6.	Тема 6. Наступ російського царизму на українську державність у XVIII ст.	2
7.	Тема 7. Українські землі в складі Російської та Австро-Угорської імперій (XIX - початок XX ст.).	4
8.	Тема 8. Українська революція 1917-1921 р.р.	4
9	Тема 9. Україна в міжвоєнний період (20-30-ті р.р. XX ст.)	2
10	Тема 10. Друга світова війна та Україна.	2
11	Тема 11. Соціально-економічні та політичні процеси в Україні (друга половина 40-х-80-ті р.р. XX ст.).	2
12	Тема 12. Україна незалежна.	4
Всього		34

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Очна ф/н
1.	Тема 1. Вступ до історії України. Давня історія України.	2
2.	Тема 2. Київська Русь.	4
3.	Тема 3. Розпад Київської Русі. Галицько-Волинська держава	4
4.	Тема 4. Україна в складі Литви, Польщі та інших держав.	6
5.	Тема 5. Українська національна революція середини XVII ст. Руїна.	8
6.	Тема 6. Наступ російського царизму на українську державність XVIII ст.	8
7.	Тема 7. Українські землі в складі Російської та Австро - Угорської імперій (XIX - початок XX ст.).	10

8.	Тема 8. Українська революція 1917-1921 р.р.	4
9	Тема 9. Україна в міжвоєнний період (20-30-ті р.р. XX ст.)	4
10	Тема 10. Друга світова війна та Україна.	2
11	Тема 11. Соціально-економічні та політичні процеси в Україні (друга половина 40-х-80-ті р.р. XX ст.).	4
12	Тема 12. Україна незалежна.	22
Всього		78

5.Методи навчання

Традиційні методи навчання:

- пояснювально-ілюстративний метод – студенти отримують знання на лекції, з навчальної або методичної літератури, через електронний посібник в

«готовому» вигляді. Сприймаючи й осмислюючи факти, оцінки, висновки, студенти залишаються в рамках репродуктивного (відтворюючого) мислення; застосовується для передачі великого масиву інформації;

- репродуктивний метод – застосування вивченого на основі зразка або правила, діяльність студентів носить алгоритмічний характер, тобто дія виконується на основі інструкцій, приписів, правил в аналогічних, подібних з показаним зразком ситуаціях;

- метод проблемного викладу – використовуючи різноманітні джерела й засоби, педагог, перш ніж викладати матеріал, ставить проблему, формулює пізнавальне завдання, а потім, розкриваючи систему доказів, порівнюючи точки зору, різні підходи, показує спосіб вирішення поставленого завдання, студенти як би стають свідками й співучасниками наукового пошуку;

- частково-пошуковий, або евристичний, метод – організація активного пошуку рішення висунутих у навчанні (або самостійно сформульованих) пізнавальних завдань або під керівництвом педагога, або на основі евристичних програм і вказівок, процес мислення набуває продуктивного характеру, але при цьому поетапно направляється й контролюється педагогом або самими студентами на основі роботи над програмами (у тому числі й комп'ютерними) і навчальними посібниками, найчастіше застосовується як спосіб активізації мислення, порушення інтересу до пізнання на практичних заняттях і колоквіумах;

- дослідницький метод – після аналізу матеріалу, постановки проблем і завдань і короткого усного або письмового інструктажу студенти самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження й вимірювання й виконують інші дії пошукового характеру; ініціатива, самостійність, творчий пошук проявляються в дослідницькій діяльності найбільш повно.

Активні методи навчання:

- *практичні вправи*, у процесі виконання яких студенти моделюють

свої дії у різних навчальних і виховних ситуаціях майбутньої професійної діяльності;

- *аналіз конкретних ситуацій* як індивідуально, так і в малих навчальних групах (6-8 осіб), у ході розбору яких студенти не тільки вчать формулювати проблеми й ухвалювати рішення щодо них, але й виробляють ряд важливих навичок в області міжособистісної комунікації, групової роботи й лідерства;

- *робота в малих навчальних групах*, у ході якої студенти виконують практичні вправи, розбирають конкретні ситуації, готують групові проекти й беруть участь у ділових іграх; така робота допомагає студентам освоювати рольову поведінку, учитися ефективному спілкуванню й обміну досвідом, виробляти лідерські якості.

- *ділові ігри* носять комплексний характер і проводяться для студентів на основі закордонних методик, сприяючи більш глибокому розумінню й ефективному закріпленню вивчених ними дисциплін.

6. Методи контролю

Оцінювання якості знань студентів, в умовах організації навчального процесу за кредитно-трансферною системою здійснюється шляхом поточного, кредитного та підсумкового (семестрового) контролю за 100-бальною шкалою оцінювання, за шкалою ECTS та національною шкалою оцінювання.

Комплексна діагностика знань, умінь та навичок студентів з дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного і підсумкового контролю знань та власне складання іспиту.

Форма поточного контролю – усне опитування, тестування на практичних заняттях, виконання індивідуальних завдань.

Періодична форма контролю – виконання комплексних контрольних робіт, розробка проектів, колоквиуми, творчі роботи.

Форма підсумкового контролю – іспит та складання власне іспиту.

Критеріями оцінювання є:

а) при усних відповідях: повнота розкриття питання; логіка викладення, культура мови; впевненість, емоційність та аргументованість; використання основної та додаткової літератури; аналітичні міркування, уміння робити порівняння, висновки;

б) при виконанні письмових завдань: повнота розкриття питання; цілісність, систематичність, логічна послідовність, уміння формулювати висновки; акуратність оформлення письмової роботи; підготовка матеріалу за допомогою комп'ютерної техніки.

Усний виступ та виконання письмового завдання, тестування. Загалом здобувач може отримати за даний блок – 60 балів. Критерії оцінювання:

5 балів – в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самотійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних

питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі тестові завдання.

4 бали – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість тестових завдань.

3 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину тестових завдань.

2 бали – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив меншість тестових завдань.

1 бал – частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив окремі тестові завдання.

0 балів – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішив жодного тестового завдання.

За блок самостійної роботи можливо отримати 20 балів. Критерії оцінювання:

19-20 балів – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість тестових завдань.

13-18 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину тестових завдань.

5-12 балів – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив меншість тестових завдань.

1-4 бали – частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив окремі тестові завдання.

0 балів – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішив жодного тестового завдання.

За **залік** можна отримати 20 балів – це надати відповіді на 4 запитання по 5 балів кожне:

9-10 балів отримують здобувачі, які повно та ґрунтовно розкрили теоретичне питання, використавши при цьому не лише обов'язкову, а й додаткову літературу.

6-8 балів отримують здобувачі, які в цілому розкрили теоретичне питання, однак не повно і допустивши деякі неточності. При цьому не використав на достатньому рівні обов'язкову літературу.

4-5 бали отримують здобувачі, які правильно визначили сутність питання, але розкрили його не повністю, допустивши деякі незначні помилки.

3-2 бали отримують здобувачі, які правильно визначили сутність питання, розкривши його лише частково і допустивши при цьому окремі помилки, котрі не впливають на загальне розуміння питання.

1 бал отримують здобувачі, які правильно визначили сутність питання, недостатньо або поверхово розкривши більшість його окремих положень і допустивши при цьому окремі помилки, які частково вплинули на загальне розуміння проблеми.

0 балів отримують здобувачі, які частково та поверхово розкрили лише окремі положення питання і допустили при цьому певні суттєві помилки, котрі значно вплинули на загальне розуміння питання.

Загалом отримані бали сумуються, оцінювання знань здобувачів проводиться за національною шкалою та шкалою ECTS таким чином:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	ВІДМІННО	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

1-34	Е	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	----------	--	---

Питання до заліку:

1. Предмет історія України та її джерела.
2. Первісне суспільство на території України.
3. Ісімтерійці на території Північного Причорномор'я.
4. Розселення та суспільна організація скіфів.
5. Сармати на території України.
6. Грецькі міста - держави Північного Причорномор'я.
7. Східні слов'яни в давнину.
8. Утворення Київської Русі. Процес формування і утворення держави Київська Русь-Україна. Причини занепаду Київської Русі та її історичне значення.
9. Київська Русь наприкінці X - у першій половині XI ст. Суспільно-політичний устрій Київської Русі.
10. Політичне становище Київської Русі у другій половині XI – першій половині XII ст. Політична роздробленість Київської Русі.
11. Утворення Галицько-Волинської держави. Розквіт могутності Галицько- Волинської держави.
12. Король Данило Галицький. Внутрішня та зовнішня політика князя Данила Галицького.
13. Середньовічна архітектура України. Українська середньовічна рукописна книга
14. Політичне становище українських земель у другій половині XIV – першій половині XVI ст.
15. Виникнення українського козацтва. Запорозька Січ. Українські землі у складі Великого Литовського князівства. Втрата суверенності. Козацтво як феномен боротьби українського народу проти феодальної залежності.
16. Люблінська унія та її наслідки для українського народу. Брестська церковна унія.
17. Селянсько-козацькі повстання кінця XVI - 30- х рр. XVII ст..
18. Петро Конашевич-Сагайдачний – видатний політичний і державний діяч.. Військові походи українських козаків на початку XVII ст. Гетьман Петро Сагайдачний.
19. Причини, характер, руйнівні сили української національної революції середини XVII ст.
20. Причини, початок і хід визвольної війни українського народу під проводом Б.Хмельницьким. Зборівський трактат. Початок визвольної

- боротьби українського народу в 1648 р. Гетьман Богдан Хмельницький.
21. Розгортання національно-визвольної війни українського народу в 1649- 1651 р.р.
 22. Воєнні дії в 1652-1653 р.р. Переяславська рада. Переяславська угода 1654року і її військово-політичний характер.
 23. Руїна української козацької держави.
 24. Гетьманування Івана Мазепи.
 25. Україна і Північна війна.
 26. Конституція Пилипа Орлика «Вивід прав України».
 27. Боротьба козацької старшини за відновлення державних прав України в першій половині XVIII ст.. Гетьман Кирило Розумовський.
 28. Остаточна ліквідація царизмом автономії України.
 29. Приєднання Північного Причорномор'я, Приазов'я, Правобережної України до Росії. Західноукраїнські землі в складі Австрії.
 30. Політичне становище українських земель в першій половині XIX ст.
 31. Сільське господарство українських земель в складі Російської імперії впершій половині XIX ст.
 32. Суспільно-політичний рух на українських землях у складі Російської імперії в першій половині XIX ст.
 33. Діяльність "Руської трійці".
 34. Революція 1848-1849 р.р. на західноукраїнських землях.
 35. Реформи 60-х-70-х р.р. XIX ст.у Наддніпрянській Україні.
 36. Сільське господарство українських земель у складі Російської імперії в 60-90-ті р.р. XIX ст.
 37. Промисловий розвиток українських земель у складі Російської імперії(60-90-ті р.р. XIX ст.)
 38. Міста розвитку торгівлі Наддніпрянської України в 60-90-ті р.р. XIX ст.
 39. Український національний рух в 60-90-ті р.р. XIX ст.
 40. Народники і Україна.
 41. Діяльність братства тарасівців.
 43. Соціально - економічний розвиток західноукраїнських земель в другій половині XIX ст.
 44. Особливості промислового розвитку українських земель у складі Російської імперії на початку XIX ст.
 45. Стан сільського господарства Наддніпрянської України на початку XX ст. Створення та діяльність політичних партій у Наддніпрянській Україні на початку XX ст.
 46. Революція 1905-1907 р.р. в Україні.
 47. Столипінська аграрна політика в Україні.
 48. Соціально-економічний розвиток західноукраїнських земель на початку XX ст.
 49. Перша світова війна і Україна.
 50. Створення та діяльність Центральної Ради.
 51. Перша війна радянської Росії проти УНР.
 52. Українська держава Павла Скоропадського.

53. Внутрішня і зовнішня політика Директорії.
54. Національно-визвольний рух на західноукраїнських землях. Утворення ЗУНР.
55. Соціально-економічна політика радянської влади в Україні в 1920 р.
56. УСРР в роки нової економічної політики.
57. Сталінська індустріалізація в Україні.
58. Насильницька колективізація сільського господарства України
59. Голодомор 1932-1933 р.р. – геноцид українського народу.
60. Суспільно-політичне життя в Україні (20-ті-30-ті р.р. XX ст.). Посилення репресій.
61. Соціально-економічне та політичне становище західноукраїнських земель в 20-ті-30-ті р.р. XX ст.
62. Початок другої світової війни. Входження західноукраїнських земель до складу СРСР.
63. Радянізація західних областей України.
64. Початок радянсько-німецької війни. Оборонні бої на території України.
65. Нацистський окупаційний режим в Україні.
66. Створення УПА та її діяльність.
67. Корінний перелом у ході війни. Звільнення лівобережної України.
68. Завершення звільнення території України в 1944 р.
69. Суспільно-політичне життя УРСР у післявоєнний період.
70. Боротьба ОУН-УПА проти радянської влади в післявоєнний період.
71. Початок деєсталінізації. Внутрішньополітичний розвиток УРСР.
72. Зародження дисидентського руху в Україні.
73. Економічний розвиток УСРС (середина 1950-х-перша половина 1960-х р.р.)
74. Суспільно-політичне життя УРСР в 1965-1985 р.р.
75. Розвиток дисидентського руху в УРСР (1965-1985 р.р.)
76. Наростання кризових явищ в народному господарстві УРСР (1965-1985 р.р.)
77. Особливості суспільно політичного життя УРСР в період перебудови (1985-1991 р.р.)
78. Стан промисловості і сільського господарства УРСР в період перебудови (1985-1991 р.р.)
79. Проголошення незалежності України.
80. Державотворчі процеси в Україні (1991-1994 р.р.)
81. Проблеми становлення ринкової економіки в Україні (1991-1994 р.р.)
82. Політичне життя в Україні (1994-2004 р.р.)
83. Економічна криза в Україні та шляхи її подолання (1994-2004 р.р.)
84. Ускладнення соціальних проблем та загроза подальшій консолідації.
85. Помаранчева революція 2004 р. в Україні: причини, хід та наслідки.
86. Революція гідності в Україні. Анексія Російською Федерацією Криму.
87. 88. Російсько-українська війна.
89. Політичне життя в Україні на сучасному етапі.
90. Міжнародне становище України на сучасному етапі.

9. Методичне забезпечення

1. Навчально-методичний комплекс навчальної дисципліни «Історія та культура України».
2. Опорний конспект лекцій з дисципліни «Історія та культура України».
3. Методичні рекомендації до підготовки семінарських, практичних занять та самостійної роботи з дисципліни «Історія та культура України».

10. Рекомендована література

Основна:

1. Букач В. М. Історія української культури. Посібник: методичні рекомендації до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти. Одеса: ПНПУ, 2021. 120 с.
<http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/11161/3/%D0%91%D1%83%D0%BA%D0%B0%D1%87%20%D0%92.%20%D0%9C.%20%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%20%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97%20%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8.%20%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4.%20%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC.%202%20%D0%B2%D0%B0%D1%80..doc.pdf>
2. Історія української культури: навчально-методичний посібник для підготовки до практичних занять та самостійної роботи студентів спеціальності 034 Культурологія освітнього ступеня бакалавр / укладачі В. А. Дмитренко, В. І. Дмитренко. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2019. Ч. 1 (від найдавніших часів до середини XVII століття). 136 с.
<http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/Історія%20укр.кул.Ч1.pdf>
3. Павлова А. К. Історія української літератури : курс лекцій / А. К. Павлова, О. П. Калита; Університет державної фіскальної служби України. Ірпінь : УДФСУ, 2020. 412 с.
Url:http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5274/1/4802_IR.pdf
Історія та культура України
4. Україна в історії Європи XIX — початку XXI ст.: історичні нариси / За ред. С. В. Віднянського. НАН України. Інститут історії України. — К.: Інститут історії України, 2020. — 814 с.
http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM=0&S21STR=0015027
5. Українська культура. Конспекти лекцій для дистанційного навчання: для студентів першого курсу усіх спеціальностей. / О.О. Петутіна, Н.В. Вандишева-Ребро, М.М. Красіков та ін. — Х.: НТУ «ХП», 2020. — 68 с.

URL:<http://web.kpi.kharkov.ua/ukin/wpcontent/uploads/sites/195/2021/02/Konspekt-lektsij-Ukrayinska-kultura-onovlenyj.pdf>

6. Черкас Б., Вашук Д. Східне Пограниччя Європи: Український фронт у добу пізнього середньовіччя / Упорядк. Наук. Апарату: С. Блащук, Ю. Грищенко. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2021. 176 с.

http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM=0&S21STR=0016966

Додаткова:

1. Вирський Д. Річ Посполита про козаків (1560-і – початок 1650-х рр.) / НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2021. 288 с.

http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM=0&S21STR=0015733

2. Віднянський С., Мартинов А. Російсько-українська війна та міжнародне співтовариство / Відп. Ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2023. 264 с.
http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM=0&S21STR=0017516

3. Головка В. В., Якубова Л. Д. Україна і виклики посттоталітарного транзиту (1990–2019) / НАН України, Ін-т історії України. Київ: Академперіодика, 2021. 592 с.
http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM=0&S21STR=0016478

4. Гуржій О. Наддніпрянська Україна та зарубіжний світ у соціально-економічних вимірах XVII–XVIII ст. Історичні нариси / Відп. Ред. В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2022. 296 с.
http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM=0&S21STR=0016571 Історія та культура України

5. Єфіменко Г. Г., Кульчицький С. В., Пиріг Р. Я., Скальський В. В., Якубова Л. Д. Україна й українці в постімперську добу (1917–1939) / НАН України, Ін-т історії України. – Київ: Академперіодика, 2021. – 620 с., 124 с. іл. – (Україна. Нариси історії).

http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM=0&S21STR=0016476

6.Кудлай О. Б. Міністерство освіти УНР доби Української Центральної Ради: створення, структура, діяльність / Відп. ред. В. Ф. Верстюк. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2019. – 160 с.

http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM=0&S21STR=0014854

7.Кульчицький С. В. Володимир Винниченко: "Бути чесним з собою..." / НАН України. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. – К.: Парлам. вид-во, 2019. – 512 с. – (Політичні портрети)

http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM=0&S21STR=0014765

8.Кульчицький С. В. Симон Петлюра: "Я вірю і певний, що Україна як держава буде!" / НАН України. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. – Київ: Парламентське вид-во, 2021. – 672 с. – (Політичні портрети)

http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM=0&S21STR=0017109

9.Кульчицький Станіслав. Рашизм vs ленінізм? Роздуми історика на переламі епох. Київ, 2023. 31 с.

http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM=0&S21STR=0017665

10.Перелом: Війна Росії проти України у часових пластах і просторах минувшини. Діалоги з істориками. У 2-х кн. Кн. 1 / Відп. Ред. В. Смолій; Упоряд.: Г. Боряк, О. Ясь. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2022. 802 с.

http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM=0&S21STR=0016979

11.Перелом: Війна Росії проти України у часових пластах і просторах минувшини. Діалоги з істориками. У 2-х кн. Кн. 2 / Відп. Ред. В. Смолій; Упоряд.: Г. Боряк, О. Ясь. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2022. 803-1526 с.

http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERMMS=0&S21STR=0016980

12.Перелом: Війна Росії проти України у часових пластах і просторах минувшини. Діалоги з істориками. Кн. 3 / Відп. Ред. В. Смолій; Упоряд.: Г. Боряк, О. Ясь, С. Блащук. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2023. 844 с.

http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERMMS=0&S21STR=0017541

13.Пономаренко Л. А. Картографічні матеріали України XVIII століття як історико-географічне джерело / Відп. Ред. Г. В. Боряк; Упор. Р. І. Сосса. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2022. 133 с.

http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERMMS=0&S21STR=0017063

14.Рева І. По той бік себе: соціально-психологічні та культурні наслідки Голодомору і сталінських репресій: Науково-популярне видання. 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: К.І.С., 2019. – 272 с.
http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERMMS=0&S21STR=0015083

15.Револуція Гідності: на шляху до історії: Збірник наукових праць / Відп. Ред.: І. Пошивайло, Л. Онишко. Національний меморіальний комплекс Героїв Небесної Сотні – Музей Револуції Гідності; Український інститут національної пам'яті; Інститут історії України Національної академії наук України; Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Український католицький університет. Київ: Національний музей Револуції Гідності, 2020. 384 с.
http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERMMS=0&S21STR=0015587

Історія та культура України

16. Алексєєв Ю., Кульчицький С., Слюсаренко А. Україна на зламі історичних епох: Державотворчий процес 1985–1999 рр.: навчальний посібник. – К.: ЕксОб, 2000. – 296 с. 265

17. Баран В. Україна: Новітня історія (1945–1991 рр.). – Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2003. – 670 с.

18. Герасим'юк О. Розстрільний календар. – Харків: КСД, 2017. – 432 с.

19. Козицький А. Геноцид та політика масового винищення цивільного населення у ХХ ст. (причини, особливості, наслідки): навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Львів: Літопис, 2012. – 608 с.
20. Мотика Г. Від волинської різанини до операції «Вісла»: польсько-український конфлікт 1943–1947 рр. – К.: Дух і Літера, 2013. – 351 с.